

**DEPENDENȚA SĂRĂCIEI DE TIPUL GOSPODĂRIILOR CASNICE
ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ȚĂRILE UNIUNII EUROPENE***VALENTINA VINOGRADOVA, cercet. șt., IEFS*

Demographic characteristics of households affect the entry/absence of households in poverty. Both in the Republic of Moldova and in the EU on the whole, four types of households are at risk to be in the group of the poor: one person households; households consisting of a single parent with children; households with many children and extended households with children, consisting of members of several generations.

Key words: *households, risk of poverty, poverty level.*

JEL Classification: *I3, J12, R2, Z13*

În anul 2010, în Republica Moldova, după trei ani de creștere succesivă, a fost înregistrată o reducere a nivelului de sărăcie relativă. Comparativ cu anul precedent, 2009, acesta s-a redus cu 0,8 p.p. și a constituit 21,3%. Această reducere se explică printr-un șir de factori: au crescut prețurile de vânzare la produsele agricole, astfel ridicând veniturile populației în localitățile rurale, au crescut remitențele de peste hotare de la lucrătorii migranți.

Profilurile socio-demografice cele mai vulnerabile la sărăcie, în Republica Moldova, sunt similare cu profilurile, observate în țările Uniunii Europene. Totodată, diferite sisteme de asigurare socială, care s-au format în țările UE, în virtutea particularităților dezvoltării economico-demografice, culturii religioase și sistemului politic, au impact diferit asupra nivelului de sărăcie în aceste țări.

Reieșind din clasificarea geografică a țărilor, care sunt membre ale Uniunii Europene, pot fi explicate particularitățile structurii familiei în aceste țări și înțeleasă cauza dominării printre relativ sărace a unui oarecare tip de gospodărie casnică. Convențional, toate țările pot fi împărțite în patru grupe (tabelul 1). La primul grup "Nord" se referă țările scandinave (Suedia, Danemarca și Finlanda), precum și Olanda. A doua grupă este formată din țările Europei de Nord-Vest: Marea Britanie, Franța, Germania, Austria, Belgia, Luxemburg și Irlanda. În componența grupului trei intră țările din Europa de Sud: Italia, Spania, Portugalia, Grecia și Cipru. În componența ultimului grup, "de Est", sunt incluse fostele țări socialiste, care au aderat la UE după a.2004: Republica Cehă, Ungaria, Estonia, Letonia, Lituania, Slovenia, Slovacia, Polonia, Bulgaria și România.

Desigur, nu toate țările corespund în întregime unui sau altui grup. Olanda, de exemplu, într-o anumită măsură, este mai aproape de grupul „Nord-Vest” decât de „Nord” și a fost plasată la hotarul dintre aceste grupuri. Irlanda a fost amplasată la hotarul grupului Nord-Vest (la care ea aparține geografic) și grupa Sudică (cu care o unește un număr mare de particularități comune).

Grupa țărilor "Nord" se caracterizează prin legături familiare slabe, o viață timpurie independentă a persoanelor tinere și creșterea independenței locative a persoanelor în vârstă; printr-un sentiment de solidaritate socială, dar nu familială cu persoanele în vârstă sau cu membrii slabi ai societății. În aceste țări predomină gospodăriile casnice puțin numeroase, formate, de fapt, dintr-un adult. În țările acestui grup este răspândit concubinajul ca o alternativă căsătoriei și, aproape total, lipsesc gospodăriile casnice lărgite, compuse din reprezentanții diferitor generații și grade de rudenie.

Grupul de țări "Nord-Vest", în multe privințe, este apropiat de grupul "Nord", dar se deosebește printr-un conservatism mare al moralității și orientării spre familie.

Grupul "Sudic" de țări se caracterizează prin legături familiale puternice, plecarea târzie a tinerilor din casă și un sentiment mai puternic de solidaritate familială. În țările Europei de Sud este un nivel relativ scăzut de concubinaj, divorțuri și familii monoparentale, în ele sunt răspândite gospodăriile casnice cu locuirea în comun a reprezentanților diferitor generații.

Grupa „Estică” de țări nu este atât de omogenă și poate fi examinată ca formată din mai multe subgrupuri: economic mai puternice, Republica Cehă și Ungaria (care au multe în comun cu grupul Nord-Vest), Slovenia, Slovacia și Polonia (mai mult seamănă cu țările grupului Sudic), țările Baltice (Estonia, Letonia și Lituania), care cel mai mult se deosebesc de restul țărilor grupului Estic, precum și Bulgaria și România, cel mai puțin dezvoltate economic printre țările UE, care sunt apropiate de grupul „Sudic”. Gospodăriile casnice de tip lărgit sunt răspândite în majoritatea țărilor grupului de Est, deși motiv pentru aceasta servesc nu atât legăturile strânse familiare, cât greutățile cu achiziționarea unei locuințe aparte. Popularitatea divorțurilor a dus la răspândirea gospodăriilor casnice, formate dintr-un părinte singur cu copii.

Reducerea valorii căsătoriei, majorarea concubinajului și ratele înalte de desfacere a căsătoriei sunt o tendință, care se observă și în țara noastră. După structura gospodăriilor casnice, Republica Moldova are multe particularități similare cu țările grupurilor „Sudic” și de „Est”, și atât la ei, cât și la noi, predomină gospodăriile casnice, compuse dintr-o singură persoană și cupluri căsătorite cu și fără copii. Cu toate acestea, numai în Moldova, gospodăriile casnice, în componența cărora intră membrii familiilor cu copii (sau câteva familii) de diferite generații și cu un grad diferit de rudenie, predominau în structura generală a gospodăriilor casnice.

Tabelul 1

Structura gospodăriilor casnice după tipuri, a.2005, %

	O singură persoană	Părinte singur cu copii	Cuplu familial fără copii	Cuplu familial cu copii	Alte gospodării fără copii	Alte gospodării cu copii	Total
EU-27	27,7	4,3	28,3	24,8	9,1	5,7	100
Suedia	37,4	4,3	31,7	17,7	2,5	1,5	100
Finlanda	40,1	4,1	30,8	21,7	2,1	1,2	100
Danemarca	39,7	4,7	29,6	21,9	2,8	1,3	100
Olanda	:	:	:	:	:	:	100
Marea Britania	28,7	6,0	33,0	19,2	8,9	4,2	100
France	30,3	5,9	29,3	29,5	3,0	2,1	100
Germania	37,0	4,5	31,2	21,0	4,4	1,9	100
Austria	34,6	3,6	26,6	20,5	9,3	5,5	100
Belgia	30,0	7,9	28,3	26,8	4,4	2,7	100
Luxemburg	31,2	5,3	25,2	32,7	3,2	2,5	100
Irlanda	26,7	2,3	25,4	21,3	16,5	7,8	100
Italia	27,2	2,8	26,1	24,6	13,2	5,8	100
Spania	13,6	1,8	26,4	28,9	19,3	9,9	100
Portugalia	16,7	2,9	26,8	30,2	14,5	8,8	100
Grecia	20,9	1,8	27,4	25,8	16,3	7,8	100
Cipru	14,3	2,2	25,6	35,7	10,4	11,7	100
Malta	8,7	1,4	22,1	38,9	17,0	11,8	100
Republica Cehă	27,6	5,2	32,4	30,6	2,6	1,6	100
Ungaria	25,2	4,2	27,7	23,6	11,3	8,0	100
Estonia	29,9	6,2	26,7	23,4	7,4	6,4	100
Letonia	23,8	5,3	28,9	24,2	8,6	9,3	100
Lituania	34,2	5,8	22,9	25,7	5,9	5,4	100
Slovenia	22,0	4,3	23,7	31,6	9,6	8,8	100
Slovacia	20,3	2,6	23,1	21,8	19,4	12,7	100
Polonia	23,9	4,8	20,7	29,0	8,9	11,5	100
Bulgaria	24,3	3,1	30,2	20,0	12,8	9,6	100
România	17,6	2,3	24,8	27,9	13,3	14,1	100
Republica Moldova	20,8	3,3	18,6	18,9	16,0	22,4	100

Sursa: Datele Eurostat [3; 1, p. 20].

Utilizarea indicelui de sărăcie relativă permite efectuarea evaluării comparative a nivelului de sărăcie a populației țărilor UE, care diferă semnificativ după nivelul de dezvoltare economică. În toate țările, locuitorii solitari, familiile cu copii și familiile incomplete sunt supuse unui risc ridicat de sărăcie monetară (Tabelul 2).

Desfacerea căsătoriei (sau căsătoriile ne înregistrate după nașterea copilului), în diferite țări, are consecințe diferite pentru riscul de sărăcie. În țările, unde măsurile de protecție socială nu sunt favorabile pentru părinții solitari (ceea ce adesea oprește cuplurile de a divorța), numărul divorțurilor scade, dar atunci când ele se întâmplă, au consecințe economice și sociale grave. Astfel, din cele șapte țări din grupul Nord-Vest, numai în Germania și Luxemburg (43,0 și 46,4%, respectiv), nivelul de sărăcie printre gospodăriile casnice monoparentale cu copii a fost semnificativ mai mare decât media (36,6%). Printre țările grupului Sudic, care nu admit divorțurile și căsătoriile civile, nivel de sărăcie mai mare de valoarea medie a fost observat în patru din cele șase țări: Malta (57,4%), Spania (45,5%), Italia (37,3%) și Portugalia (37,0%). În grupul de Est, astfel de state sunt patru din zece: Lituania (44,4%), Bulgaria (42,3%), Letonia (41,3%) Cehia (37,7%).

Contrar acestora, în țările grupului Nordic, care încurajează orice forme de existență a institutului familiei, nivelul de sărăcie a familiilor incomplete cu copii este mult mai redus față de media pe UE, deoarece statului îi revine rolul principal în sistemul de asigurare socială, care garantează un venit universal și sistemul înalt dezvoltat de prestare a serviciilor de îngrijire a copiilor. De aceea, femeile cu copii în aceste țări se uită diferit la căsătorie și sunt expuse unui risc mai mic în cazul desfacerii sau neîncheierii acesteia.

Menționăm, că, în Republica Moldova, nivelul de sărăcie a gospodăriilor casnice, formate dintr-un părinte singur cu copii, nu numai că a fost mai mic decât media pe UE, dar a fost și mai mic decât nivelul de sărăcie a gospodăriilor casnice de acest tip din fiecare din cele 27 de țări ale Uniunii Europene.

În țările grupului Nordic, nivelul de sărăcie a gospodăriilor casnice cu orice număr de copii a fost mai mic decât media pe UE. În grupul de țări Nord-Vest, depășirea acestui indice are loc numai în patru din șapte țări: în Luxemburg – GC cu 1 copil (15,9% față de 11,8%), în Irlanda – GC cu 2 copii (15,8% față de 14,9%), în Marea Britanie – GC cu 3 sau mai mulți copii (27,4% față de 25,8%), precum și în gospodăriile casnice lărgite cu copii – în Luxemburg (18,0%) și Franța (17,9%).

Totuși, în țările grupelor Sudic și Estic se observă o situație cu totul diferită: anume gospodăriile casnice cu copii au un risc înalt de sărăcie. Astfel, în gospodăriile casnice cu 1, 2, 3 și mai mulți copii, precum și în alte GC cu copii, în toate țările grupului Sudic (cu excepția Ciprului și Maltei), nivelul de sărăcie depășea semnificativ media pentru UE. Și în țările grupului Estic se observă aceeași tendință, deși dispersarea țărilor în această grupă este mai puțin univocă. Astfel, din zece țări ai grupului Estic, numai în trei țări nivelul de sărăcie în GC cu 1 copil a fost mai mic decât valoarea medie pe UE (Republica Cehă, Ungaria și Slovenia); nivelul de sărăcie în GC cu 2 copii – în cinci țări (la țările enumerate s-au adăugat Estonia și Slovacia); nivelul de sărăcie în GC cu 3 și mai mulți copii – în patru țări (Republica Cehă, Estonia, Lituania și Slovenia). Menționăm, că cea mai mare depășire a valorii medii a sărăciei pe UE s-a fixat în două țări: în Bulgaria – de 2,5 ori și în România – de 2,3 ori. În afară de aceasta, aproape în toate țările europene, riscul de sărăcie în gospodăriile casnice crește în măsura creșterii numărului de copii, iar nivelul de sărăcie a gospodăriilor casnice cu 3 și mai mulți copii este mai mare decât valoarea medie a acestui indicator în cadrul țărilor grupurilor Nord-Vestic, Sudic și Estic. Aceeași tendință se observată și în Republica Moldova: nașterea fiecărui următor copil sporește riscul de sărăcie pentru gospodăriile casnice, iar nivelul de sărăcie în GC cu 3 și mai mulți copii este de aproape 2 ori mai mare decât media pe țară.

În pofida faptului, că în Moldova, nivelul de sărăcie în gospodăriile casnice cu 1, 2, 3 sau mai mulți copii a fost mai mare decât valoarea medie pe UE pentru aceste gospodării casnice, în șapte țări UE, el s-a dovedit a fi mai mare decât în Moldova (GC cu 1 copil – în Luxemburg, Italia, Spania, Grecia, Lituania, Letonia și România, în GC cu 2 copii – în România; în GC cu 3 și mai mulți copii – în Spania, Bulgaria și România). Totodată, nivelul de sărăcie în gospodăriile casnice cu mulți copii din Bulgaria (65,2%) și România (60,4%) a fost aproape de 2 ori mai mare decât în Moldova (38,9%).

În ceea ce privește gospodăriile casnice lărgite cu copii, în cinci țări din zece, aparținând grupului Estic, în patru țări din șase din grupul Sudic și două țări din șapte în grupul Nord-Vestic, nivelul de sărăcie a fost mai mare decât media pe UE. Și în Republica Moldova nivelul de sărăcie în GC de acest tip a depășit valoarea medie pe țară. *Însă, în trei țări din Uniunea Europeană – Italia, Grecia și România – nivelul de sărăcie a altor gospodării casnice cu copii a fost mai înalt decât în Moldova.*

Tabelul 2

Nivelul de sărăcie după tipul GC, a.2010, %

	Total	O singură persoană	Părinte singur cu copii	Cuplu familial fără copii	Cuplu familial cu 1 copil	Cuplu familial cu 2 copii	Cuplu familial cu 3+ copii	Alte gospodării fără copii	Alte gospodării cu copii
EU-27	16,3	25,1	36,6	11,3	11,8	14,9	25,8	9,2	17,8
Suedia	12,9	28,5	33,1	6,1	6,0	6,9	12,3	5,5	10,7
Finlanda	13,1	31,5	22,0	7,1	6,8	7,4	11,8	5,9	12,3
Danemarca	13,3	27,1	20,0	8,8	6,0	5,1	11,1	2,8	19,3
Olanda	10,3	17,6	29,1	5,7	4,2	8,7	16,6	4,7	5,7
Marea Britania	17,1	27,0	36,4	12,9	11,2	12,2	27,4	9,5	13,6
France	13,2	17,7	34,6	7,7	6,7	10,6	20,5	6,5	17,9
Germania	15,7	30,0	43,0	10,5	9,0	8,8	21,6	5,0	5,6
Austria	12,1	22,1	28,2	10,6	8,6	7,8	17,9	2,8	12,6
Belgia	14,5	18,8	35,3	13,2	9,2	10,6	16,5	5,3	14,1
Luxemburg	14,5	16,4	46,4	6,3	15,9	14,5	23,9	4,3	18,0
Irlanda	16,1	22,6	30,2	11,0	11,5	15,8	20,4	7,8	15,0
Italia	18,2	24,3	37,3	11,6	15,8	20,8	37,2	8,7	22,5
Spania	20,7	25,7	45,5	17,6	18,2	23,3	44,2	14,7	22,3
Portugalia	17,9	30,1	37,0	18,7	12,6	17,1	33,2	9,1	20,7
Grecia	20,1	27,2	33,4	19,9	21,6	20,3	26,7	12,5	29,3
Cipru	15,8	33,6	24,8	28,8	10,5	8,5	16,1	8,8	8,6
Malta	15,5	22,5	57,4	18,5	12,2	17,3	31,7	4,4	12,6
Republica Cehă	9,0	18,0	37,7	4,2	7,9	8,7	20,9	3,7	9,1
Ungaria	12,3	13,2	28,1	5,9	10,5	14,6	27,8	5,4	15,6
Slovacia	12,0	19,1	25,0	6,3	12,0	11,0	29,8	5,5	14,5
Slovenia	12,7	38,5	31,4	10,3	8,5	9,0	13,6	8,2	9,0
Estonia	15,9	28,4	36,4	10,9	14,1	10,6	18,3	10,3	13,2
Polonia	17,7	24,5	34,2	12,4	12,3	19,8	32,8	11,6	19,5
Letonia	21,3	35,0	41,3	15,0	17,4	18,4	38,8	14,5	20,6
Lituania	20,2	27,6	44,4	16,0	19,0	21,1	23,4	14,5	19,4
Bulgaria	20,7	50,9	42,3	19,9	13,7	16,3	65,2	13,7	20,8
România	21,0	26,7	31,9	12,5	16,4	26,7	60,4	11,4	25,1
Republica Moldova	21,3	36,1	19,6	12,2	15,3	24,3	38,9	15,9	22,4

Sursa: Calculat conform datelor CBGC Republicii Moldova în a.2010 și datelor Eurostat [2].

În structura gospodăriilor casnice din țările UE, gospodăriile casnice formate dintr-un membru ocupă a doua poziție după răspândire (27,7%). Nivelul de sărăcie al acestor gospodării casnice, în a.2010, a constituit 25,1%. Aceasta atestă faptul, că fiecare a patra gospodărie casnică de acest tip este expusă riscului de sărăcie. În țările UE, acestea pot fi persoane tinere, plecate devreme de acasă, fără un venit stabil, văduve sau văduvi, rămași fără susținere financiară suficientă, precum și imigranți, care sunt în țară nu întotdeauna legitim. Neavând posibilitatea de a-și aduce familiile, ei sunt nevoiți să le trimită o parte din venitul său și de a duce un stil de viață ascetic. Astfel de persoane sunt total fără drepturi și pot găsi doar o muncă prost plătită, nedeclarată, fără dreptul la indemnizații în caz de șomaj sau boală. În toate țările grupului Nordic, cu excepția Olandei, nivelul de sărăcie al gospodăriilor casnice formate dintr-un membru a fost peste valoarea medie pe UE. În țările grupului de Nord-Vestic – doar în două din cele șapte țări (Marea Britanie și Germania). În țările grupului Sudic – în patru țări din șase (Spania, Portugalia, Grecia și Cipru). În grupul de țări Estic – în șase țări (Bulgaria, România, Slovenia și țările Baltice). Cea mai mare creștere a acestui indice a fost înregistrată în Bulgaria – 50,9% față de media 25,1%, deci de 2 ori.

În Republica Moldova, printre gospodăriile casnice formate dintr-un membru, riscului de sărăcie a fost supusă fiecare a treia gospodărie casnică (36,1%). Nivelul de sărăcie a acestor gospodării casnice a depășit de 1,7 ori valoarea medie pe țară (21,3%) și de 1,4 ori – valoarea medie pe UE (25,1%). Spre deosebire de țările europene, în Moldova, printre cei, care locuiesc singuri, cea mai mare parte, de regulă, constituie persoanele în etate. *Deși nivelul de sărăcie a gospodăriilor casnice formate dintr-un membru, în Moldova, a depășit valoarea medie pe UE, în două țări – Slovenia (38,5%) și Bulgaria (50,9%) – el a fost mai înalt decât în Moldova (36,1%).*

Nivelul de sărăcie a gospodăriilor casnice fără copii, atât a cuplurilor familiale, cât și a GC lărgite, în țările grupurilor Nordic și Nord-Vestic a fost sub valoarea medie pe UE (cu excepția Marii Britanii). În țările grupului Sudic, situația este opusă: (cu excepția Italiei) nivelul de sărăcie a cuplurilor familiale fără copii a fost mai mare decât media pe UE, iar nivelul de sărăcie a gospodăriilor casnice lărgite fără copii a fost mai mare în două din șase – în Spania și Grecia. *În Republica Moldova, nivelul de sărăcie a cuplului familial fără copii constituia 12,2%, ceea ce depășea valoarea medie pe UE (11,3%). Însă, în 11 țări UE nivelul de sărăcie a cuplului familial fără copii era mai mare decât în Moldova. Nivelul de sărăcie a altor gospodării casnice fără copii în trei țări UE a fost mai mare decât în țara noastră.*

Astfel, în pofida existenței deosebirilor după nivelul de dezvoltare economică, diferențelor între Republica Moldova și țările Uniunii Europene, sărăcia relativă ale gospodăriilor casnice de diferit tip, în țările UE, are multe asemănări cu sărăcia relativă în Moldova.

Concluzii

1. În Republica Moldova și în țările membre ale UE se observă o tendință generală: existența copiilor și nașterea fiecărui copil următor crește riscul de sărăcie pentru gospodăria casnică.

2. Celui mai mare risc de sărăcie sunt expuse gospodăriile casnice cu 3 sau mai mulți copii. Astfel de gospodării casnice au fost cele mai vulnerabile printre gospodăriile casnice cu copii, iar nivelul de sărăcie a cuplurilor familiare cu mulți copii depășea cu mult valoarea lui cea mai mare și în Republica Moldova, și în total pe UE.

3. În Republica Moldova, nivelul sărăciei gospodăriilor casnice, formate dintr-un părinte singur cu copii, a fost mai mic decât media pe UE, dar el a fost sub nivelul sărăciei gospodăriilor casnice de acest tip în fiecare din 27 de țări ale Uniunii Europene.

4. Spre deosebire de gospodăriile casnice cu copii, nivelul de sărăcie al gospodăriilor casnice fără copii a fost semnificativ sub medie pentru RM, fie cupluri familiale, fie gospodării casnice extinse.

5. Este necesar de menționat nivelul înalt al sărăciei gospodăriilor casnice formate dintr-un membru. Și în Republica Moldova, și în fiecare țară a Uniunii Europene, acest indice a depășit semnificativ valoarea lui medie.

Referințe bibliografice:

1. *Aspecte privind nivelul de trai al populației în 2006 = Aspects of the standard of living of population 2006.* Chișinău: Statistica, 2008. 116 p. ISBN 978-9975-901-79-6.
2. At-risk-of-poverty rate by poverty threshold and household type [accesat 11 mai 2013]. Disponibil: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_li03&lang=en
3. Household characteristics by type of household [accesat 11 mai 2013]. Disponibil: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/>

Recomandat spre publicare: 22.05.2013